

سده‌های گمشده

(تاریخ دوره‌ی اسلامی ایران)

آشتی با تاریخ

دیلمیان، علویان، آل زیار و آل بویه

جلد سوم

دکتر پرویز رجبی

نشر پژواک کیوان

نام کتاب: سده‌های گمشده
نام نویسنده: دکتر پرویز رجبی
ویرایش و تولید: نشر پژواک کیوان
با همکاری
علی جمعفری، فرشته آذرباد با نظارت فنی فرزانه اسبقی
صحافی: افشین چاپ‌خانه: ستاره‌ی سبز
شمارگان: ۲۵۰۰ نوبت چاپ: اول
شماره ثبت: ۶۶۳۹۲ سال نشر: ۱۳۸۶
شماره کتابخانه ملی: ۴۶۷۶۸-۸۴م
شابک (دوره): ۹-۱۵-۸۷۲۷-۹۶۴-۹۷۸
شابک (ج. ۳): ۵-۲۶-۸۷۲۷-۹۶۴-۹۷۸
قیمت: ۵۶۰۰ تومان
با مشارکت و حمایت معاونت امور فرهنگی
Ej@pjKeyvan.com
Website: WWW.pj-Keyvan.com
WWW.Pjkeyvan.com

تهران، میدان فردوسی، خیابان انقلاب، کوچه‌ی پارس، کوچه‌ی جهانگیر، مجتمع یاس، واحد ۱۰ غربی

تلفن: ۶۶۷۴۹۹۲۹-۳۰

نمایه مطالب

صفحه	عنوان
۹	پیش‌گفتار
	حاشیه‌ای بر تاریخ در آغاز این مجلد درباره‌ی «ملیت»، «هویت ملی» و «هویت قومی»
۱۱	دیلمان
۱۹	علویان
۲۷	- پادشاهی محمد بن زید
۳۰	آل‌زیار اسفار بن شیرویه
۳۳	- حاشیه‌ای بر تاریخ
۳۹	- درآمدن مرداویج به میدان
۴۱	- مرداویج و جشن سده به روایت مسکویه
۴۶	- کشته شدن مرداویج
۵۰	- توجه مرداویج به ایران باستان و جایگاه او در تاریخ ایران
۵۵	- حاشیه‌ای بر تاریخ
۵۷	- آغاز کار و شمشگیر
۶۱	- گشودن طبرستان
۶۲	

- ۶۳ - از دست دادن گرگان
- ۶۴ - وشمگیر و اصفهان
- ۶۵ - کشته شدن ماکان و سقوط ری
- ۶۶ - گشودن دوباره‌ی ری
- ۶۷ - گریختن وشمگیر به طبرستان و پناه بردن او به امیرنوح
- درخواست کمک دوباره‌ی وشمگیر از دربار سامانی و درگذشت او
- ۷۱ - به هنگام شکار
- ۷۳ - ری در سال ۳۴۱ هجری از زبان ابودلف و مقدسی
- ۷۸ - چگونگی گرگان در این دوره از زبان ابن حوقل
- ۸۰ - بیستون بن وشمگیر
- ۸۲ - شمس المعالی قابوس وشمگیر
- حاشیه‌ای بر تاریخ درباره‌ی مناصبات دوستانه‌ی امیران و فرمانروایان
- ۸۴ - با یکدیگر
- ۸۸ - بازگشت قابوس وشمگیر به قدرت
- ۹۰ - چیرگی قابوس بر سراسر طبرستان، گیلان و دیلمان
- ۹۲ - کژخویی قابوس و فرجام تلخ او
- ۹۵ - آرامگاه قابوس وشمگیر در گنبد
- ۹۶ - مقام علمی و فضیلت‌های شمس المعالی
- ۱۰۰ - ابوریحان بیرونی و شمس المعالی قابوس وشمگیر
- زنگ تفریح اشاره عنصرالمعالی کیکاووس بن اسکندر بن قابوس وشمگیر
- ۱۰۲ - در قابوس‌نامه درباره قابوس وشمگیر
- ۱۰۴ - فلک المعالی منوچهر
- ۱۰۶ - نوشیروان بن فلک المعالی
- ۱۰۷ - باری دیگر دختری در غربت از زبان بیهقی
- ۱۰۹ - حاشیه‌ای بر تاریخ
- ۱۱۱ - پرهیز باکالیجار از فرستادن خراج سالیانه به غزنین
- ۱۱۳ - دستگیری باکالیجار، پایان کار آل زیار

- ۱۱۵ - عنصرالمعالی قابوس و شمگیر
 - پی نوشت سرگذشت آل زیار پیام عنصرالمعالی قابوس و شمگیر به فرمانروایان
 ۱۱۹ پس از خود
 ۱۲۱ - در آیین و شرط پادشاهی
 ۱۲۷ **آل بویه برآمدن برادران بویه (سه برادران)**
 ۱۲۸ - علی بن بویه (عمادالدوله)
 ۱۳۲ - زنگ تفریح: تفاوت میان ابو مسلم خراسانی و هولاکو خان مغول
 ۱۳۵ - عمادالدوله در شیراز
 ۱۳۷ - افتادن اصفهان به دست آل بویه
 ۱۳۸ - معزالدوله و محمد بن الیاس گشوده شدن شهرهایی در پیرامون کرمان
 ۱۴۲ - چیره شدن معزالدوله بر اهواز
 ۱۴۴ - تحرکات رکنالدوله
 ۱۴۸ - گزارش کشاکش دیسم بن ابراهیم کرد و لشکری بن مردی در آذربایجان
 ۱۵۲ - تحرکات معزالدوله
 - معزالدوله در بغداد و سقوط بغداد ۳۲۰ سال پس از سقوط تیسفون در
 ۱۵۳ سال ۱۴ هجری
 ۱۵۸ - دستگیری خلیفه المستکفی به فرمان معزالدوله ی ایرانی
 ۱۶۱ - موقعیت معزالدوله در آغاز کار مطیع الله
 ۱۶۲ - جنگ معزالدوله با ناصرالدوله
 ۱۶۴ - تثبیت قدرت معزالدوله
 ۱۶۶ - دیدار معزالدوله با برادر خود عمادالدوله
 - رویدادهای سال ۳۳۷ هجری همراه نگاهی به چگونگی احوال
 ۱۶۸ رکنالدوله
 - درگذشت عمادالدوله در سال ۳۳۸ هجری در شیراز و تخت نشینی
 ۱۷۰ فنا خسرو
 ۱۷۲ - احوال رکنالدوله در سال ۳۳۹ هجری
 ۱۷۴ - تحرکات معزالدوله از ۳۳۹ تا درگذشت او در سال ۳۵۶ هجری

- ۱۷۵ - شخصیت معزالدوله
- ۱۷۸ - حاشیه‌ای بر تاریخ پیش از گزارش پسین!
- ۱۸۱ - غازیان خراسان و رکن‌الدوله
- ۱۸۴ - حاشیه‌ای بر تاریخ پس از گزارش پیشین!
- ۱۸۶ - احوال رکن‌الدوله در سال ۳۳۹ تا درگذشت او در سال ۳۶۶ هجری
- درگذشت رکن‌الدوله پس از گزیدن عضدالدوله به جانشینی خود و تقسیم قلمرو آل بویه
- ۱۸۸
- ۱۹۲ - تقسیم رسمی قلمرو آل بویه به سه شاخه
- ۱۹۴ - فرمانروایی عضدالدوله (فناخسرو) در فارس از دیالمه‌ی شاخه‌ی فارس
- ۱۹۶ - گشودن کرمان
- ۱۹۸ - یورش دوباره‌ی سپاه عضدالدوله به کرمان و بلوچستان
- ۲۰۰ - فرمانروایی عزالدوله (بختیار بن معزالدوله، ابومنصور)
- ۲۰۴ - آغاز سقوط عزالدوله و آغاز درگیری‌های خانوادگی
- ۲۰۶ - پاسخ رکن‌الدوله به درخواست کمک معزالدوله
- ۲۰۶ - چشم‌داشت عضدالدوله به بغداد آغاز درگیری‌های خانوادگی
- ۲۱۰ - حاشیه‌ای برای تاریخ
- ۲۱۵ - دنباله‌ی گزارش کار عضدالدوله و عزالدوله
- ۲۱۶ - شورش کرمان برضد عضدالدوله
- ۲۱۷ - پیروزی عضدالدوله بر عزالدوله
- ۲۱۹ - زنگ تفریح در بیان عواطف شاهانه‌ی عزالدوله
- ۲۲۱ - پایان کار عزالدوله بختیار
- ۲۲۲ - حاشیه‌ای بر تاریخ
- ۲۲۳ - استقبال خلیفه الطایع‌لله از عضدالدوله
- ۲۲۴ - سال ۳۶۹ هجری نخستین ارتباط ایرانیان با بلندپایگان بیزانسی
- ۲۲۶ - سال ۳۶۹ هجری نوسازی بغداد از سوی عضدالدوله
- ۲۳۳ - خداحافظی با مسکویه
- ۲۳۸ - پایان کار عضدالدوله

- ۲۳۹ - شخصیت و توانایی های عضدالدوله
 ۲۴۳ - عضدالدوله ی معمار
 ۲۵۳ - مؤیدالدوله
 ۲۵۵ - فخرالدوله (ملک الامه)
 ۲۵۸ - مجدالدوله
 ۲۶۱ - ابن سینا در دربار مجدالدوله
 ۲۶۶ - حاشیه ای بر تاریخ به قلم نویسنده ی گمنام مجمل التواریخ والقصص
 ۲۶۷ - شمس الدوله
 ۲۶۷ - ابن سینا در دربار شمس الدوله
 ۲۶۹ - ابوالحسن سماء الدوله
 - تاج الملک و علاء الدوله و بخشی دیگر از سرگذشت ابن سینا به قلم
 ۲۷۰ جوزجانی
 - صمصام الدوله و شرف الدوله، پسران عضدالدوله گسیختگی در دیالمه ی
 ۲۷۵ شاخه ی بغداد و تقسیم آل بویه به پنج بخش جدا از هم
 ۲۸۰ - آزادی بردس و دیگر اسیران بیزانسی
 ۲۸۱ - گامی در راه آشتی
 ۲۸۳ - سقوط صمصام الدوله
 ۲۸۵ - دیدار شرف الدوله از خلیفه و دریافت تاج و کمر بند پادشاهی
 ۲۸۵ - زنگ تفریح
 ۲۸۶ - حاشیه ای برای تاریخ
 ۲۸۸ - داستان کور کردن صمصام الدوله به فرمان برادر
 ۲۸۹ - درگذشت شرف الدوله
 ۲۹۰ - ابونصر بهاء الدوله
 ۲۹۱ - شورش دیلمیان و رهایی صمصام الدوله از بند
 ۲۹۲ - دنباله ی کار صمصام الدوله
 ۲۹۴ - پایان کار صمصام الدوله
 ۲۹۶ - دنباله ی کار بهاء الدوله

- ۲۹۷ - زنگ تفریح
- ۲۹۸ - رفتار بهاء‌الدوله با امیر ابوعلی پسر شرف‌الدوله
- ۲۹۹ - جنگ‌های بهاء‌الدوله با صمصام‌الدوله
- ۳۰۲ - صفحه‌ای اندوهبار از تاریخ سده‌ی چهارم هجری
- ۳۰۴ - نامه‌ی سلطان محمود غزنوی به خلیفه‌القادر
- ۳۰۷ - دنباله‌ی روزگار بهاء‌الدوله در شیراز
- ۳۰۸ - پایان کار بهاء‌الدوله
- ۳۰۹ - ابوشجاع سلطان‌الدوله، ابوالفوارس قوام‌الدوله و ابوعلی مشرف‌الدوله
- ۳۱۴ - ابوطاهر جلال‌الدوله و ابوکالیجار عمادالدین
- ۳۱۸ - پایان کار ابوکالیجار
- ۳۲۰ - ابومنصور فولادستون، عزالملوک و ابونصر خسرو فیروز، ملک‌الرحیم
- ۳۲۱ - داستان ملک‌رحیم با طغرل‌بیک سلجوقی و پایان کار ملک‌رحیم
- ۳۲۳ - برداشت ابن‌طقطقی از آل‌بویه
- ۳۲۴ - پی‌نوشت مجلد سوم
- ۳۲۸ - حاشیه‌ای بر تاریخ در پایان مجلد سوم طرح یک نگرانی
- ۳۳۵ کتاب‌نامه
- ۳۴۳ نمایه

پیش‌گفتار

مجلد سوم از سده‌های گمشده را آغاز می‌کنیم. در دو مجلد نخست با اینکه راه را هموار نکردیم، با پیچ و خمهای آن آشنا شدیم و به آن‌ها خو گرفتیم. دیلمیان (آل زیار و آل بویه). تا زمان کریم‌خان زند (۱۱۶۳-۱۱۹۳ هجری) آخرین فرمانروایی‌های خالص ایرانی هستند که بر بخش‌های حسّاسی از ایران فرمان رانده‌اند و از این روی در تاریخ دوره‌ی اسلامی ایران جایگاهی ارجمند دارند. به‌ویژه اینکه اینان توانستند برای نخستین بار پس از شکست ایرانیان از عرب‌ها نقشی تعیین‌کننده در بغداد داشته‌باشند.

البته باید که به این دو خاندان، شهریاران به اصطلاح گمنامی را هم بیفزاییم که هرکدام روزگاری کوتاه در گوشه‌ای از ایران گردن‌افرازی کرده‌اند و به سامانی فرمان رانده‌اند. پرداختن به همه‌ی آن‌ها، مانند شهریاران گمنام کسروی، نیاز به جایی مستقل دارد. مورّخ به‌هنگام نوشتن تاریخ عمومی ایران، در حال گذر از کنار این شهریاران، همواره از اینکه به سبب پرهیز از آشفتگی، ناگزیر از بی‌اعتنا ماندن به آنان می‌شود، دغدغه‌ای پنهان دارد. درست مانند پدری که به خاطر زندانی بودن یکی از فرزندان، همه‌ی فرزندان خود را یک‌جا بر سر سفره ندارد. گویا شهریاران گمنام محکوم به حبس ابد هستند!...

خوانندگانم با شیوه‌ی کارم آشنا هستند و راهکارم در تألیف روشن و مانند گذشته است. بنابراین در این پیش‌گفتار حرف زیادی برای گفتن ندارم.

این بار هم ازیرا صفت گمشده را برای سده‌ها برگزیدم که تاریخ رویدادهای این سده‌ها درحقیقت گم شده‌است و ما تنها توان یافتن نشانه‌هایی از آن‌ها را داریم. نشانه‌هایی که به‌هیچ‌عنوان نمی‌توانیم بی‌تفاوت از کنار آن‌ها بگذریم. ما دل‌بسته‌ی همه‌ی نشانه‌هایی هستیم که از گذشته و از گذشتگان ما برجای مانده‌اند. انسان اگر توانایی صرف‌نظرکردن از هویت و گذشته‌ی خود را می‌داشت، تاریخ هرگز نوشته‌نمی‌شد. تاریخ نی‌انبان نفیرها و شادی‌های ماست! ما هرگز از بازگشت به خاطره‌ی این نفیرها و شادی‌ها بی‌نیاز نخواهیم بود.

همچنان از فریده‌ی معتکف که کتابخانه‌ی خود را دراختیارم گذاشت و از هیچ کوششی در تهیه‌ی منابع نایاب دریغ نکرد و اسماعیل جعفری که چاپ این مجموعه را به‌عهده گرفته‌است سپاسگزارم.

تهران، تابستان ۱۳۸۳

پرویز رجبی